

Kimlik

Identity

DOI: 10.5281/zenodo.8408606

Neslihan ÖZMELEK TAŞ¹

Kimlik (identity) kişilerin kendilerini tanımlamalarına, sosyal ve özel yaşam süreçlerinde, kendilerini nerede ve ne şekilde konumlandıklarına dair ifadeler olarak belirtilmektedir. Diğer bir ifade ile, kişilerin kimlikleri kendilerini sosyal yaşamda hangi şekilde ifade ettiklerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan kimlik bireylerin kim olduklarına ve sosyal durumlarda nerede durduklarında dair bilgiyi içermektedir (Bilgin, 2016, s. 205). APA Psikoloji sözlüğü (2023)'e göre kimlik, a) başka herhangi bir kişiyle tamamen paylaşılmayan bir dizi fiziksel, psikolojik ve kişilerarası özellik ve (b) bir dizi bağlılık (örn. etnik köken) ve sosyal rollerdir. Buna ek olarak, kimlik, bir süreklilik duygusunu içermektedir. Bu sayede kişi dün veya geçen yıl olduğu kişiyle (fiziksel veya diğer değişikliklere rağmen) bugün aynı kişi olduğu hissini taşımaktadır. Böyle bir duyu, kişinin beden duyularından, beden imgesinden türetilir ve kişinin anılarının, amaçlarının, değerlerinin, beklentilerinin ve inançlarının kendisine ait olduğu hissini barındırmasını sağlar. Bu durum kişisel kimlik olarak da ifade edilmektedir.

20. yüzyılın ortalarında, "Kimlik" teriminin psikoloji alanında bilimsel bir kavram olarak popüler hale gelmesinin Erik Erikson'un çalışmasıyla gerçekleştiği kabul edilmektedir (Frame, 2016). Sosyal bilim alanında çalışan araştırmacıların sosyo-kültürel öneme sahip davranış kalıplarını üzerine yapmış oldukları gözlemler, benlik ve kişisel kimlik kavramlarının evrensel olduğuna işaret ederken, kültürel farklılıkların da dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Hecht vd., 2005, s. 258). Kimlik, sosyal ve kültürel faktörlerin yanı sıra kişilerarası iletişimde bulunan diğer kişilerin, kişinin özelliklerini nasıl algıladığı ve kabul ettiği ile şekillenmektedir (Schmeck vd., 2013).

Simon (2004, ss.66-68)'e göre kimliğin beş önemli fonksiyonu bulunmaktadır;

- **Aidiyet:** Kimlik, kişinin (hem uzam hem de zaman içinde genişleyen) sosyal dünyada bir yeri olduğunu ve dolayısıyla ona ait olduğunu teyit eder. Hem kişilerarası ilişkilerinde hem de mesleki ilişkilerinde kimlik bireyin ait olduğu yeri tanımlamaktadır. Ayrıca bireysel ve kolektif kimlikler, insanlara aidiyetin zamansal boyutunu yansıtan bir süreklilik duygusu sağlayabilir.
- **Ayırt edicilik:** Hem kolektif kimlik hem de bireysel kimlik, ayırt edicilik ihtiyacının tatmini açısından işlevseldir, ancak bunlar, sırasıyla ya gruplar

¹Araş. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İletişim Fakültesi, nozmelek@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6348-2495.

arası ya da grup içi karşılaştırmaları içeren farklı soyutlama düzeylerinde ayırt edicilik işlevine hizmet eder.

- **Saygı:** Saygı duyulan bir kimlik, öz saygıyı ve öz saygıyı mümkün kılmaktadır (yani, sosyal dünyada iyi ve güvenli bir yer edinilmesini sağlar).
- **Anlayış veya anlam:** Sosyal dünyada bir yer olarak kimlik, sosyal dünyaya dair bir bakış açısı oluşturur ve buradan hareketle bu dünyayı ve kişinin kendi yerini anlamasına yardımcı olur.
- **Sosyal faillik:** Son olarak kimlik, insanların kendilerini düşünce ve eylemlerinin kaynağı olarak görmelerine ve kendilerini etkili sosyal aktörler olarak deneyimlemelerine izin veren bir belirteç işlevi görmektedir.

Bununla birlikte, kimlik kavramına yakın olarak ifade edilebilen, bir bireyin farklı sosyal durumlarda sergilediği görülebilen ve sembolik olarak kendini ifade ettiği farklı "yönlere" ilişkin felsefi tartışmalardan kaynaklanan "benlik" kavramı da çeşitli araştırmacılar tarafından araştırılmıştır (James 1890; Mead 1934). Simon (2004) tarafından öne sürülen 'Benlik-Yönü Modeli', bir kişinin benlik kavramının, o kişinin kendi niteliklerini veya benlik özellikleri hakkındaki inançlarını içerdiğini öne sürmektedir. Bunlar aşağıdaki unsurları içermektedir:

- Kişilik özellikleri (ör. utangaç)
- Yetenekler (örneğin zayıf dansçı)
- Fiziksel özellikler (ör. kıvrıkcık saçlı, ince)
- Davranışsal özellikler (ör. genellikle erken kalkar)
- İdeolojiler (Hıristiyan, demokrat)
- Sosyal roller (ör. proje yöneticisi)
- Dil ilişkileri (ör. İngilizce, Çince)
- Grup üyelikleri (ör. kadın, akademisyen, Hıristiyan)

Dolayısıyla, kimlik ve benlik kavramları sosyal yaşam süreçlerinde, bireylerin edindikleri çeşitli roller doğrultusunda sürekli olarak karşılıklı olarak etkileşim halinde bulunmaktadır.

Sosyal yaşam içerisinde kişiler gerek iş gerekse kişilerarası ilişkilerinde kendilerine dair çeşitli atıflarda bulunmaktadır. Kendi özelliklerine ilişkin bu atıfların yanı sıra ait oldukları gruplar da onların kimliklerine ilişkin bilgi vermektedir. Bu durum sosyal kimlik teorisi ile açıklanmaktadır. Sosyal kimlik teorisi ilk olarak Tajfel (1978) tarafından ortaya konulmuştur. Daha sonra Tajfel ve Turner (1979) tarafından geliştirilen teoriye göre, bireylerin kendilerini profesyonel bir grup, belirli bir pop grubunun hayran kitlesi, çocuklu veya çocuksuz kişiler gibi çeşitli gruplara ait olarak kategorize etmelerini önermektedir. Kişiler sosyal sınıflandırma, grup değerlendirme ve benlik kavramı gibi unsurları göz önünde bulundurarak sosyal kimliklerinin gelişimlerine katkıda bulunmaktadır (Trepte ve Loy, 2017). Sosyal kimlik teorisi, bireyin bağlı olduğu grubun bir temsilcisi olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda birey kişisel kimliği yerine grubun karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. İletişim kuramcıları olan Hecht vd. (2005, s. 263)'e göre kimlik

ilişkisel bir kavramdır. Bir kişi kendisini eşi, iş arkadaşları ve arkadaşları gibi başkalarıyla olan ilişkileri aracılığıyla tanımlayabilmektedir. (Örneğin, ben bir kocayım, muhasebeciyim, arkadaşım). Dolayısıyla, sosyal roller, kimliğin şekillenmesinde önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kişisel Kimlik, Sosyal Kimlik, Benlik, Sosyal Kimlik Teorisi, Kişilerarası İlişkiler.

Kaynakça

- Bilgin, N. (2016). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Erikson, Erik H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. W. W. Norton & Company.
- Frame A. (2016). Intersectional identities in interpersonal communication. In Ciepiela K. (Ed.), *Identity in communicative contexts* (pp. 21-38). Warsaw, Poland: Lang.
- Hecht, M. L., Warren, J., Jung, E., & Krieger, J. (2005). The communication theory of identity. *Theorizing about intercultural communication*, 257-278.
- James, W. (1890). *Principles of Psychology*. New York: Holt.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, self, and society* (Vol. 111). Chicago: University of Chicago press.
- Schmeck, K., Schlüter-Müller, S., Foelsch, P. A., & Doering, S. (2013). The role of identity in the DSM-5 classification of personality disorders. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 7(1), 27. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-7-27>
- Simon, B. (2004). *Identity in modern society: A social psychological perspective*. Blackwell Publishing.
- Spencer-Oatey, H. (2007). Theories of identity and the analysis of face. *Journal of pragmatics*, 39(4), 639-656.
- Tajfel, H. (1978). Social Categorization, Social Identity and Social Comparison. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 61-76). London: Academic Press.
- Trepte, S., & Loy, L. S. (2017). Social identity theory and self-categorization theory. *The internation*